

re unquam posse: quid igitur disputamus? Secundò. Si datur peccatum originale, eo ipso ante illud data fuit vera religio, contra quam peccando illud peccatum est admisum: si autem aliquando data fuit, etiamnum datur; cum eadem religio, qua originalis peccatum commissum doceat, etiam doceat, illud suum remissum. Vel igitur falluntur homines in illo credendo, vel non falluntur in credendis etiam aliis; qui eadem auctoritate revelata sunt, adeoque vel non datur peccatum originale, vel datur simul vera religio.

Accedit, quod postis tot signis credibilitatis, miraculis &c. fiat evidenter credibile, & credendum, ac moraliter saltem certum, etiam antecedenter ad actum fidei, quod DEUS ob peccatum originale præteritum tantum errorem non permittis; quia est evidenter credibile, & credendum, ac moraliter saltem certum, DEUS hanc religionem revelasse, adeoque eam esse veram; cum DEUS evidenter non possit mentiri. Informa dicitur, ant. potuit DEUS permettere talen communem errorum, supposito isto communissimo omnium hominum sensu, & hac providentia circa homines, itemque postis his signis credibilitatis, neg. ant. antecedenter, abolitur, & si non haberetur iste communis sensus, nec ista providentia, nec illa signa &c. om. ant. & neg. conf.

Dixi: om. ant. non enim mihi videretur verum, quod DEUS etiam absolute possit permettere talen communem errorum, tum ob rationes in retrofatione allatas, tum ob aliam rationem, non quidem se tenentem ex parte hominum (utique enim DEUS potuisse permittere, ut omnes in infernum ruerent) sed tenente se ex parte DEI; nam, si DEUS talen errorum permitteret, videretur non esse sat providus; si enim DEUS nullam providentiam exerceret erga homines, etiam nullam exerceret erga alias creaturas sublunares, & materiales, quas tantum in hominis gratiam condidit: adeoque nullam totius globi terraei providentiam haberet, quod est absurdum vel cogitare. Nec dicas, DEUM prosvirum homini de aliis, non verò de vera religione; nam contra est: hac ratione providentia DEI hominem non diriget ad finem ultimum, sed tantum ad fines intermedios, seu ad summum ad fines negotiū ultimos: neque DEUS adhiberet providentiam in ordine ad gloriam suam, ad quam tamen debet vel maximè ordinare etiam hominem, qui cum rationalis sit, videntur sane etiam ipsius actiones rationales ad DEUM ordinari debere, ut possit iis coli, atque actu colatur, ad quod necessaria est aliqua religio.

Ob. 2. Sufficit, si quis crederet existentiam unius supremi DEI, & vitam infinitam juxta naturalis lumen dictum: de reliquo DEUM colat ritibus, & caremonis, quibus voluerit: adeoque potest quisque, non in una duntaxat, sed in pluribus diversis religionibus DEO placere, ac consequenter salvati. Ita adiaphorista, quibus ferè consonantii, qui fidem ad capita paucissima re-

dicunt, v. g. DEUM esse trinum, & unum, omnium creatorum, Christum humani generis redemptorem: præcepta vero morum ea tantum agnoscunt, que naturalis ratio dicitur servanda: quidam etiam addunt necessitatem baptismi, & paucula alia: ea autem, in quibus inter se discrepant diversæ inter Christianos sectæ, inter adiaphora, seu scholasticæ lites reiciunt, docentesque, quenvis in quavis religione corrum, qui Christiani centurant, posse salvati.

Resp. Iti, eti pessime sentiant, tamen quoad punctum modo controversum, nobis non sunt contrarii; nam etiam hi unam religionem tanquam veram adstruunt, scilicet illam, qua paucula illa capita complectuntur: reliqua autem, qua aliae religiones, seu sectæ superaddunt, falsa existimant, vel certe non necessariò credenda. Quod autem spectat ad ipsam hanc sectam adiaphoristarum, eam esse falsam, probatur illid omnibus rationibus, quibus infra probabimus, solam Catholicam Ecclesiam esse evidenter credibile, & credendum; nam consequenter credendum non est, quod illi adveratur.

Interim tantum hoc dico. Qui in Christianum religionis authorem credunt, debent etiam fidem habere Sacra Scriptura & Apostolicæ scriptis: ex quibus manifeste rejiciunt hic adiaphorismus; cum evidenter plura ex Scripturis possint monstrari credenda: nec ea levius momentum, sed spectantia ad efficiem fidei. Et vel maximè illud Christi Domini dictum. *Matth. 18. v. 17. Si autem Ecclesiæ non audieritis, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* Ex quo concluditur, debet nos audire Ecclesiæ, que longè plura ad fidem spectare nos docet. Plura adhuc dicemus infra, ubi de credibilitate folius Catholicæ Ecclesie. Aliam objectionem, vel confirmationem hoc spectantem, vide infra.

ARTICULUS III.

An Religio Christiana sit pre aliis credibili;

224. **S**upposito, quod aliqua vera religio sit ab auctore DEO omnibus tradita, sequitur, eam necessariò debere habere talia signa, per quæ ab omnibus aliis falsis possit dignoscere; alias cur DEUS eam instituisset, si non possit agnoscere? Certe minus nobis providet, quam brutis, quibus dedit medium, ad suum finem necessarium, notitiam, dum nobis abscondetur medium, ad nostram salutem summe necessarium: quod cogitare ad optimo DEO, est fane absurdum; præterim, cum id quoque redundaret in diminutionem glorie DEI, cuius curam DEUS etiam necessariò habet; unde si dedit hominibus principia quedam, ad intellectum spectantia, per quæ homo juvari possit in addiscendis scientiis aliis, que tamē non ita humana saluti, aut gloria Divinae inferiunt, utique censendus est, dedisse quoque principia quedam, quibus juvene-

ad

An Religio Christiana sit pre aliis credibilis.

ad acquirendam fidei sinceræ doctrinam, & nostra beatitudini, ac honori Divino promovendo omnino necessariam.

225. Quanquam autem DEUS possit interius illustrare hominem, ut clare veram à falsi religione discernere: id tamen, in hac saltem providentia, ordinari non solet facere, maxime antequam aliqui doctrinam fidei per exteriorem doctorem fuerit tradita, (ut experientia docet, & fusi dicimus, quando agemus de evidenti credibilitate fidei nostræ, rudibus, rusticis, puerisque necessariæ) sed potius per media, aut motiva, seu signa quadam exteriora, hominibus ostendit, quenam religio pre aliis sit amplectenda. Unde, ut veram religionem amplectamur, serio perpendere oportet, quenam pre aliis plura veritatis signa habeat, adeoque collatis inter se sectis credibilior sit.

Quando autem una, omnibus diligenter consideratis, reliquias omnes credibilitate excedit, & quidem manifestè, præterim, si reliqua in comparatione cum ista omnino non amplius credibiles sint, aut a sensu prudenti dignæ (quales, ut infra patet, sunt omnes aliae, collatae cum nostra religione Catholica) tunc sane illa censenda est ex omnibus vera; utique enim debemus credere id, quod longè credibilius esse apparet, si prudenter agere velimus, ut est per se clarum: adeoque debet illa religio etiam esse vera; alia teneretur homo amplecti religionem falsam, nec possit prudenter amplecti veram: quod utique absurdum foret, nec benignissima DEI providentia satis congruum: cum sic quisque salutis sua studioſus, si prudenter agere vellet, non possit veram religionem, consequenter nec suam salutem, aſsequi. His præmissis

226. Dico. Religio Christiana pre omnibus aliis est evidenter credibilis, ita omnibus Catholicis. Dico autem *Religio Christiana*, ut adhuc abraham a variis Christianorum sectis, & ordinatè procedant, agendo primò de religione a Christo insituta in genere; potest enim etiam in specie Catholicam evidenter credibilem probabimus. Dicitur autem evidenter credibile illud, quod appareat affectum talibus motivis, ut evidens sit, me posse prudenter id credere, vel certe posse prudenter cognari, ut circa illud eliciam actum fidei: quod ideo dico; quia ratione naturali evidens esse non potest, quod hic, & nunc possim elicere determinatè actum supernaturalē fidei. Pariter evidenter credendum est illud, de quo est evidens obligatio illud credendi: vel certe est evidens obligatio conandi, ut circa ipsum eliciatur actus fidei: & nunc quidem probatur, religionem Christianam esse evidenter credibilem: potest videbimus, eam etiam esse evidenter credendum.

Res autem eò magis credibilis est, quod pluribus rationibus, vel testimoniorum, maxime diversis, probatur; nam difficulter in idem

afferendum conspirant plures, maximè diversi testes: & difficultas illa, qua inventur, in procurando plurium ad idem sententiam consensu, non solet superari, nisi à veritate, vel auctore ejusdem DEO. Hinc nobis omnibus evidenter credibile est, dari Constantiopolin, vel Americam, aut Asiam; quia, quamvis eas non viderimus, tamen tot, & tam diversis testimoniorum, in idem conspirantibus, non possumus, nisi imprudentissimè fidem negare. Itaque, ut etiam ostendamus evidenter credibilitatem religionis Christianæ, eam pluribus, itisque diversis rationibus, seu testimoniorum, confirmabimus. Aliqui putant, hanc evidentiā esse de fide, ex illo p. 91. 92. v. 5. *Teſtimonia tua credibiliſt facta ſunt nimis: hoc eft, ut exponit Lyranus, magis, quam prima prin-cipia.*

227. Prob. itaque concl. 1. ex auctoritate ipsius primi auctoris religionis Christi Dominii, cuius in primis eximiam viræ innocentiam, ac sanctitatem, etiam hostes reprehendere aſciunt non sunt, & factis tantum ex invidia calumniis eum ad mortem damnantur: cuius eximiam sapientiam, rerumque abstrusissimarum notitiam, quin & futurorum contingentium præscientiam, ac predicationem, & prophetias plurimas, iudicem rursus negare non potuerunt: cuius thymaturgam potentiam, in sanandis omnis generis morbis, in expellendis demonibus, in refuscitandis ipsis mortuis: ac tandem etiam propriam eius post triduum resurrectionem à mortuis, Iudea tota obſtupuit.

Nec dicas, haec tantum ab Evangelistis, utpote ejus locis, ac amicis, esse scripta, adeoque suspecta; nam, licet infideles scripta Evangelistarum non admittant, tanquam verbum Divinum, tamen ipsi ut historici merentur ab omnibus saltem fidem humanam. Nec supponi potest, eam ratiabili tantum esse in gratiam Christi confusa; nam Evangelista testabantur ea, tanquam in orbis oculis facta, & eo tempore, quo adhuc plurimi Christi synchroni vivebant, à quibus facilissime mendacii argui potuerint. Adde, quod iudicem sincerè etiam scripserint Christi Domini passionem, & morem: cur igitur credunt infideles Evangelistas, aſſertibus Christum esse crucifixum, & non pariter credunt dicentibus, eundem à mortuis resurrexisse?

Et quis tandem alius haec scribere debuisset? an quisquam Judeus, vel gentilis, sed Christi infensus? at si talis quispiam ea scripſisset animo sincero, & non omnino impiissimo, debuisset etiam Christi fidem amplecti, nec Christi hostis manere: & tales ex Judæis plures de Christo scripſere: sicut & Apotholi ipsi ex Judæis fuere. Quid si autem infidelis aliquis, animo perverso, & nefario ex quo fine, de Christo scripſisset, nulla fuisset ratio, ipsi præ Apotholis fidem habendi, præſertim cum illorum scripta tot miraculosa (de quibus fusè posita) comprobata fuerint.

228. Verum etiam quidam, qui in Chri-

64 Christum minimè crediderunt, tamen de eo tale testimonium perhibuerunt, quod sine veritate ejus doctrinæ vorum esse non posset: sic enim scribit Josephus Judeus l. 18. antiquitatem c. 4. n. 6. edit: Basileens. Eodem tempore fuit Iesus, vir sapiens, si tamen virum eum fas est dicere; erat enim mirabilium operum parrator, & doctor eorum, qui libenter vera suscipiunt: pluresque tam de Judeis, quam de gentibus, scitatores habuit. Christus hic erat, quem accusatum a nobis gentis principibus Pilatus cum addixisset cruci, nihilominus non defisterunt cum diligere, quia ab initio ceperant; apparuit enim eis tercia die vivus, ita, ut divinitus de eo vates hoc, & alia multa miranda, prædixerunt: & usque in hodiernum Christianorum genus ab hoc denominatum non deficit.

Hebrei quidem negant, hoc testimonium haberi in Josepho: sed sciendum, duos esse Josephos Judeos, celebres scriptores, unum filium Mathathias, alterum filium Gorionis, de quibus vide Bellarminum descriptor. Ecl. v. Josephus Hebraeus: & prior habet hoc testimonium, non posterior. Verum est, etiam Roma in quadam exemplari Hebreo Josephi Mathathiae, non suisse inventum hoc testimonium: sed ut testatur Baronius ad an. 34. n. 226. cum quereretur in eo hoc testimonium, abrajam inventum est, adeo ut nulla ad excusandam scelus posset afferrari defensio: cum membrana ipsa id exclamare videretur.

229. Marsilius etiam Ficinus l. de Christiana religione. c. 30. testatur, quod Machomet Turcarum Pseudopropheta Christum in Alcorano suo appeleret spiritum, verbisque DEI. & c. 36. testatur, Machometum sūisse confessum, doctrinam Christianam... ab ipso DEO autoritatem mirabilem accepisse.

Spondanus etiam ad annum Christi 34. n. 63. ex Hegesippio, Judaicarum rerum scriptore, refert, Tiberium Imperatorem, post acceptam a Pilato de Christi miraculis, & morte epistolam de eo ad senatum rurisperit, ut inter Deos resserretur: sed Senatum resistisse, & ideae poenæ a DEO sibi accerfisse, de quibus idem Spondanus ex Orofio ad annum Christi 35. n. 16. citatque hanc in rem Tertullianum, Orosium, Gregorium Turonensem. Idem Spondanus ad annum Christi 224. n. 2. ex Lampadio refert, Alexandrum Severum Imperatorem, in suo Larario Christi quoque imaginem statuisse, eloque templum erigere, & cum inter Deos recipere voluisse: idem etiam jam prius Hadrianum cogitasse, & ideo in omnibus civitatibus templo construi jussisse, ea intentione, ut Christo dedicarentur: sed ab hoc consilio revocatum fuisse ab iis, qui dicebant, alia dein Numina neminem habitu esse cultorem.

230. Ex quibus patet, non tantum Christianos, sed & Judeos, Machometanos, atque Gentiles, quales fueruere tres dicti Imperatores, Christum summè laudabi-

lem, & honore maximo dignum censuisse. Qua quidem in re sibi ipsis implicitè contradixerunt; nam, si ejus doctrina vera non fuisset, certè impostor pessimus, & magus fuisse, nullo honore, sed supplicio dignissimus. At, si vera fuit ejus doctrina, errores Judaeorum, atque gentilium, utique ex ejus sententia, rejiciendi fuere: quos tamen isti retinuerunt. Interim hoc manet verissimum, religionis nostræ auctorem, non tantum a suis sequacibus, sed etiam ab alienis, supra hominem affirmatum sūisse: quod fidei nostræ magnam utique conciliare debet auctoritatem.

Accedit, quod Judæi post Christum interfecit tantis internectionibus, plagiis, atque excediis, afflitti fuerint, ut gravissimi sceleris eos poenas dare, nemo dubitare queat: quale aliud præter Christi mortem prudenter assignari non potest. Sanè à morte Christi patiuntur longè graviora, quān unquam antiquioribus temporibus, id quod cuique patebit, si ultimum excidium Hierosolymarum, & Palestinae, atque clades Judæis per Romanos infictas, cum prioribus velut conferre. Insuper, cum alias ad certum tempus, septuaginta circiter annorum, captivitas eorum duraverit, jam ad mille, & septingentos annos perdurat, quibus exiles patriæ, ubique vagi, atque contempti, sine templo, sine sacrificiis, sine proprio rege, aut duce, miserabilissimam vitam agrè trahunt: cur autem gens perfida illa non ornatio in mundo sublata fuerit, dicemus infra, quando de prophetiis n. 238. At, si Christus falsi doctrinis mundum deceperit, certè ejus mortem DEUS non ita ulcisci, sed potius præmiis remunerari, debuisset.

231. Probatur 2. conclusio, ex auctoritate aliorum, religionis nostræ prædicatorum, & aëclarum. Atque imprimis, eti Apostoli prius rudes pescatores fuerint, postea tamen toti mundo prodigiis, sapientia, atque omni virtute, inclinaruerunt. Quantæ deinde suæ nomina SS. Patres, & Ecclesia Doctores, Athanasius, Basilios, Ambrosius, Augustinus, Hieronymus, & mille alii, doctrina sue, atque ingenii subtilissimi, monumentis, toti orbì notissimi? Certè viri hi maximi tales fuerunt, qui ut habet S. Augustinus l. de utilitate credendi c. 12. de religione, id est, cum de colendo, stępe intelligendo DEO agitur.... sequendi sunt: tanquam iij quibus, ut ait, ibidem S. Doctor, inest, quanta inesse homini potest, ipsius hominis, Deique firmissime percepta cognitione, atque huc cognitioni vita, morisque congruentes. Unde insurgentes bus aliquando dubiis indelibatis, merito cogitare quis potest, se non esse tantus visus prudentiorem, & meritò fibi eorum auctoritatem sequendam. Nec scientia sola, sed etiam sanctitate fuere conspicui; sepositis namque, non voluptatibus tantum, sed & omnibus feculi curis, attarem omnem Divino cultui, & vere religionis dogmatibus enucleandis, & illustrandis, dedicati.

runt.

65 honestissimus est, atque infidelium admirationem sepe expressit. Certè, qui vitam ad leges Christianas exactam duxerit, omnino toti mundo laudabilem se exhibebit. Ut nihil dicam de observatione confessorum Evangelicorum, quæ proponuntur in nostra religione Catholica, & à plurimis sanctissimè obseruantur: quæ perfectè servata hominem ad summam sanctitudinem perducunt; id quod experientia monstravit in tot milibus antiquorum eremitarum, & monachorum, aliorumque Sanctorum, quos, ceteri heroes Ecclesiæ ad imitationem, vel cultum proponit: qui amplissimas opes, in regna, cum voluptatibus, aechoñibus omnibus, postposuere gravissimis laboribus, ac aperitatis vita: & tanta fecerunt, quæ nec antiquitas in his fabulosis heroibus fingere auffa est.

232. Rob. ulterius veritas Christiana doctrinæ, ex ipsis puritate, ac sanctitate. In primis nulla alia fæta, tam sublimiter, ac honorifice, de DEO sentit, omnem prorsus imperfectionem ab eo removendam, & omnem perfectionem ei attribuendam, quam Christiana; hinc, licet in materia fidei tradat aliqua, que rationem naturalem superante, hoc ipsum est veritatis argumentum; quia utique æquum est, aliqua de DEO credere, quæ ratio naturalis non capit; cum tam sublimis essentia si sit, ut vis naturæ intelligendi creaturam, eum capere nequeat. Accedit, quod, licet aliqua difficultas sint, & supra rationem nostram, non tamen sint contra eam, nec falsitatis possint convinci.

Quod verò attinet ad morum disciplinam, ea apud Christianos (si ab omni heresi pura sit, ut apud Catholicos est) tam honesta, rationis conformis, ac sancta est, ut eam infideles etiam laudent, cuncte suscipiant, licet ob nimis ardus virtutum opera eandem horrent; sive enim spectemus, quæ ad DEUM, sive ad quod proximum, sive quæ ad nos ipsos spectant, talibus moribus vivere jubemur, qui sanctos sanè reddunt. Certè præcipitur, ut DEUM, ejusque honorem bonis omnibus, etiam vita, longè præferamus, eum super omnia diligamus, ceremoniis honestissimis colamus, ejus voluntati, in difficillimis etiam casibus, humiliante acquiescamus.

233. Quidam proximum, debemus cum diligere, ut nos ipsos, juvare in necessitatibus, etiam inimicum amare: & est nota omnibus illa lex: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris:* quam teste Gormaz de virt. Theol. n. 619. Antoninus Pius Imperator ethnicus summopere laudavit, & virum omni exceptione majorem fore dicit, qui id observareret. Quidam nos, debemus etiam moderari voluptates, præsternit corporeas, in plurimis rebus, in quas aliae gentes sepe profusissime sunt. Etiam conjugii status apud nos indissolubilis, & inter duas tantum personas, modestissimum, &

R.P. Ant. Mayr. Theol. Tom. I.

miraculis creditit. Sed nec sine Divina virtute eam firmante, post mille septingentos, & plures annos, adhuc ista religio durare potuerit, inter tot ei adversa: certe aliae factae complures, quamvis non tot difficultatibus impedita, dudum extincta sunt.

235. Probatur 5. ex fortitudine martyrum. Incredibilis sane numerus est eorum, qui profide Christi vitam dederunt. Probatи autores affirmant, quod eorum numerus decem, aut undecim milliones excedat. Et quidem fuerunt omnis sexus, & aetatis, pueri etiam, & pueri: atque inter tormenta fievissima, inter ignes, & rotas, & quæcumque atrocias, ingeniosas crudelitas excogitare potuit, inter infamissimos etiam cruciandi modos invicta constituta ad mortem usque alacritate etiam summa steterunt, solo studio placendi D·O. & servanda religionis: quin illis, aut parentum, vel filiorum lacrimis, aut principum, judicium blamantis, angustissimum promisisti, se mox fierent. Sane homines libenter mori, & atrocissima tormenta pati, non ob ultimum temporale lucrum, sed ob solam virtutem sanctitatem, res est adeo magna, ut obtineri nequeat a natura, sed a sola virtute Divinitus data. Nec satis congruere videatur bonitatis Divinae, si in re tanta errare, & pro inutili scilicet mori fineret tot homines, & tanto ergo se amore flagrantes.

236. Probatur 6. ex miraculis, quae argumentum Divinae veritatis est, satis confit ex dictis n. 30. & sequentibus. Facta autem esse, & quidem verissima miracula in Christiana religioni comprobacionem, negare, nisi insipiens, nemo potest: cum iam tot miraculi annotata inventantur, ac scripta a SS. Patribus, etiam antiquissimi, Athanasio, Gregorio Nysseno, Hieronymo, Ambrosio, Augustino, Gregorio Magno, Theodoreto, Severo Sulpitio, & aliis: quorum syllabus, & ordinem etiam seculorum, ac temporum videre potes apud Bellarminum tom. 2. con trov. 1. l. 4. de notis Ecclesiast. c. 14.

Quamvis autem aliquando occulti naturales effectus miraculosi sint habiti, vel etiam aliqui casus ex imprudenti simplicitate sint confici: dicere tamen tantos viros, (quorum vita integratas, fides, ac sapientia, omni exceptione est major, quique loco, & tempore, hoc est, integris seculis, ac regnis, inter se fuere disjuncti) in hoc conspirasse, ut animalibus fabulis, & figmentis, fidem animo levissimo haberent, illicet conscriptis orbeis implerent: vel etiam illis malitiosè sparsis alios deciperent, certe infimum est. Et recte scripsit S. Augustinus l. 10. de civitate DEI c. 18. *An dicet aliquis, ista falsa esse miracula, nec fuisse facta, sed mendacia scripta? Quisquis hoc dicit, si de his rebus negat omnino ullis litteris esse credendum, potest etiam dicere, nec DEOS ullus curare mortalibus; non enim se aliter colendos esse persuaserunt, nisi mirabilibus operum effectibus.*

Quanquam non solum Christiani, sed & infideles, fidem de miraculis nostra religio-

nis faciant; nam Iosephus Judeus, citatus n. 228. de Christi Domini miraculis fidem facit: item Marcus Aurelius Imperator (cujus filia quoque per S. Abertum a demoni liberata fuit) in litteris suis ad senatum datis, quas legere est apud S. Iustinum M. post Apologia secundam ad Antonium Pium (ubi etiam habetur epistola Antonini in favorem Christianorum) quaque Marci Aurelii literas etiam plures alii citant: in his autem Marcus Aurelius apud Spondanum ad an. Christi 176. testatur, se nulla opera a gentilibus Deus obtenta, tandem per militem Christianorum preces, tam pluvias exercitum summe scienti extremè necessarias, quam grandinem, ac fulmina, quibus hostis consumptus sit, impetrasse. Et hinc addunt idem auctores, quod ea legio fulminea, vel fulminatrix dicta sit.

237. Referunt autem, tum hi, tum etiam alii scriptores, omni exceptione maiores, refutaciones mortuorum, illuminations etiam a nativitate eacorum, vel per plurimos annos viuū privatorum: refutant gravissimos morbos, in momento sanctorum, & sanitatem diu constanter, absque suspitione praefigiarum, servatam: quae verissima prodigia sunt, & nec demonis virtute fieri possunt: præterquam, quod viri, ea miracula operantes, maxime sanctitatis (ut aliunde erat notissimum) fuerint, & ideo demonibus odio: quos propterea commercent cum demoni arguere, iniquissimum esset.

Sed neque alia minora prodigia demoni adscribi prudenter possunt: cum facta sint ad DEI maximam gloriam, quam demon non vult procurare, & sepe in confusionem apertam, & maximam ipsius diaboli, praefectum, cum ipse seipsum è corporibus pulsus sit, & ex idolis suis ejectus, quin etiam coactus fateri, se DEUM non esse, sed potius demonem: quod factum antiquissimum Tertullianus in Apologetico adversus gentes c. 23. docet, dum ad experimentum hujus facientium gentiles provocat: *Edat*, inquit, *hic sub tribunibus vestris, quem demonem agi constet.* *Fas*ū a quolibet Christiano loqui spiritus ille, tam se demonem constitutus de vere, quam alibi DEUM de falso. & paulo post: *Nisi se demones confessi fuerint, Christiani non mentiri non audentes, ibidem illius Christiani procacifissimi sanguinem fundite.*

Accedit, plurima miracula esse perpetua, & miraculosè semper perseverare, aut conservari, quod demonem, aut potius, aut DEUM permittere, credibile non est. Sic plures SS. Hostias per plura secula conservant sanguinem: plura etiam Sanctorum corpora, iis etiam in locis, in quibus debuissent consumi, servata sunt integra, e. g. viva in calce corpus S. Xaverii. Sic concretus S. Januarius fangus sanguis miraculosè liquefuit. Sic servantur adhuc tres globi, in corde S. Clara de monte Falco inventi, quorum bini, quæcumque velis accipere, non plus ponderabunt, quam tertius solus, symbolum elegans SS. Trinitatis. Sic manu prodigiosus liquor ex ossibus S. Nicolai Myrenii.

rensis Episcopi, qua modo servantur Barri in Apulia: & ex ossibus S. Walburgis Virginis, que coluntur Eystadii in Francia. Sed haec fatis: qui plura cupit, audeat passim scriptores sacros, præfertum historia Ecclesiastica, aut vita Sanctorum, ubi inventi et plurima arguere autem omnes nugaram, aut mendaciorum, perficitissima frontis est: nec tamen, qui omnia ista negaret, S. Augustini invicissimum argumentum n. 234. adductum effugeret.

ARTICULUS V.

Ulteriores probationes ejusdem conclusionis.

238. Prob. 7. conclusio ex propheticis. Religio, quæ antequam existeret, infallibiliter predicta, promissa, & collaudata est, non potest esse mala, vel falsa: talis est religio Christianorum: ergo ma. prob. predictions infallibilis rerum contingentium, à solo DEI nuru pendentium, sunt certum signum Divinitatis, ut omnes homines sentiunt, & hinc gentiles, etiam ob ambiguas, vel tantum apparetur vera, vel rerum aliquo modo etiam necessariò accidentium, sed ab homine ignoratarum, predictions, DEOS flos ultimatur: quin etiam Isaia c. 41. v. 23. alloquens DEOS gentium dicit: *An nuntiante, que ventura sunt in futurum, & sciunt, quia Dii eis vos: hinc Tertullianus in Apologetico c. 20. ait: Idoneum, opifex, testimonium Divinitatis veritas divinationis: ergo religio infallibiliter predicta, promissa, ac collaudata, est à DEO predicta, promissa, atque laudata: atqui, quod est à DEO predictum, promissum, & laudatum, non potest esse malum, vel fallum: ergo.*

Prob. jam minor superior, nempe quod religio Christianorum talis sit. Primum ex prophetiis Iudeorum antiqui testamenti, que, tum de Christo venturo, tum de eius lege, seu testamento novo, tum de eius passione, ita clara sunt, ut gentiles dicarent, eas prophetias primùm esse scriptas post Christum, eisq[ue] legem institutam, ferme sicut Virgilius vaticinatur tanquam futura, quæ ante aliquot secula jam erant facta. At refutantur faciliter ab ipsis Iudeis, qui refutant, sanctissimos esse, & antiquissimos eos libros, ex quibus haec predictions sumuntur: & hoc est juxta S. Augustinum l. 18. de civitate c. 46. ratio, cur DEUS Iudeos, eti eos gravissimos malis affixerit, noluerit omnino excindere, sed potius eos in omnem terram dispergere, ut scilicet ubique essent testes veritatis prophetiarum.

239. Ut autem ex pluribus pauca tantum adducamus. Predictum est tempus adventus Christi, quando scilicet Iudei non erant amplius habituri ex sua gente regem, vel ducem, Gen. 49. v. 10. Non afferetur sceptrum de Iudea, & dux de fe-

more ejus, donec veniat, qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium. Item quod Messias jam venerit, colligitur aperte ex Danielis c. 9. v. 24. nam septuaginta hebdomades (intellige annorum) quandoque incepit, de facto factum certò impletæ sunt, etiam non sufficiunt abbreviate, quod tamen factum esse Angelus expressè dicit loc. cit. Quod Messias futurus sit DEUS habetur Baruch. 3. v. 36. Hic est DEUS noster, & non estimabitur aliud aduersus eum . . . Post haec in terris ovis est, & cum hominibus conversari est. & Isaie 9. v. 6. Parvulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est princeps super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, DEUS, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Ubi nota, hinc, ut sepè etiam alias, à propheticis adhiberi perfectum tempus pro futuro; cum quia idiomati Hebraico id frequenter est; tum quia haec ratione exprimitur certitudo rei futura, quæ tam certò fieri, quasi jam facta est.

Quod idem Messias futurus sit de stirpe David, dicitur Isaia 11. v. 1. *Ereditur virga de radice Jesse* (hic est pater Davidis) & *flos de radice ejus ascenderet: scilicet orient B. Virgo, tanquam virga, & Christus tanquam flos. Eiusdem Messiae nativitas predicta est ex virginе Isaie 7. v. 14. Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Locus nativitatis Bethlehem Michæl. 5. v. 2. Et in Bethlehem Ephrata parvulus es in milibus Iudea: ex te mihi eradicetur, qui sit dominator in Irael, & egressus ejus ab initio, à diebus aeternitatis. Pax tunc futura per universum orbem Michæl. 4. v. 3. Concedit gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: non sumet gens adversus gentem gladium. Eadem habentur ferme verba Isaie 2. v. 4. item Zach. 9. v. 10. *Dissipabit arcus bellī, & loquetur pacem gentibus.**

Christi Domini precursor S. Joannes Baptista predictus est Malach. 3. v. 1. Ecce ego mitto Angelum meum, & preparabit viam ante faciem meam: & statim veniet ad templum suum dominator, quem vos quaritis. Christi predictio predicta est Isaia 61. v. 1. *Spiritus Domini super me: & quid unixerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & predicarem capitiis indulgentiam, & clavis apertione: ut predicarem annum placabilem Domino. Eius miracula Isaia 35. v. 5. Tunc aperiens oculi cœrorum, & aures surdorum patrebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum.*

240. Ulterius predictur ingressus Christi Domini Hierosolymam super asnum Zach. 9. v. 9. *Exulta sati filia Sion, jubila filia Jerusalem: Ecce Rex tuus venit, et tibi justus, & salvator: ipse pauper, & ascensus super asnam, & super pulvinum filium asne. Eius prodiit per discipulum Psm. 40. v. 10. Etenim homo pacis mea, in quo*

quo speravi, qui cedebat panes meos, magnificavit super me seipstantionem. Eius venit dictum illud S. Augustini tract. 35, in Joannem sub finem: Previdens enim Dominus IESUS Christus, impios quodam fuituros, qui miraculis ejus calumniarentur, magicis artibus ea tribuendo, prophetas annuntiavit. Nunguid enim si magister, & magicis artibus fecit, ut coleretur & mortuus, magus erat, antequam natus?

242. Hui spectant Sibylla, quas nemo existinet garulas tantum mulieres, cum virginis fuerint omnes, & in premium castitas, vero DEI spiritu fuerint afflata, ut S. Hieronymus, S. Augustinus, item Theophilus Antiochenus, Lactantius, & alii communissime perhibent, præterim S. Julianus M. orat. parent, ad Gentes in fine dicens: Valeat apud vos, ad persuadendum, faciendaque fidem, antiquissima Sibylla autoritas, cuius libri in orbe terrarum existant, que & Divino nomine affixa, oculis vobis docet, eos non esse Deos, qui dicuntur, & Iesu Christi, conservatores mortali, futurum adventum, omniaque, que ipse facturus est, aperte, planèque praedixit; immo Clemens Alexandrinus 1.6. futurum refert dictum S. Pauli, fideles horantis ad Sibyllinorum librorum lectionem: Libros quoque grecos sumite: agnoscite Sibyllam, quomodo unum DEUM significet, & ea, que sunt futura: & His sapientia sumite, & legit, & inventemus DEI filium, multo clarius, & apertius esse scriptum: & quemadmodum adversus Christianum multi reges instruerunt aciem, qui eum habent odio, & eos, qui nomen ejus gestant: & ejus deales, & ejus tolerantiam, & audentiam.

241. Qe vulneribus manuum etiam habetur proposita Zacharia 13. v. 6. Quid sunt plagi ista in medio manus tuarum? & dicit: his plagiatus sum in domo eorum, qui diligebant me. Partitio velutum iterum Psal. 21. v. 19. Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sororem. Defecus solis in morte Christi Anos 8. v. 9. Et erit in die illa, dicit Dominus DEUS: occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis. Christi sepulture Isaia 11. ubi, cum propheta plura dixisset de virtutibus Christi, & felicitate illorum temporum, subiungit v. 10. Eterit sepulchrum ejus gloriosum. Resurreccio Christi Psal. 15. v. 10. Non derelinquistam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Ascensio in celum Psal. 67. v. 19. Ascendi in altum, captivorum duxisti captivitatem: acceptisti dona in hominibus. Haec ex prophetis breviter adducta potius, quam explicata: duas tamen prophetas, nempe Jacobi Patriarchae Genes. 49. & Prophetæ Daniel. 9. fulsi tractatas invenies intratatu de incar- nat. n. 71. & seq.

Ex his autem pater, quam merito Christus Dominus sapientia Iudeos revocaverit ad Scripturas, ut ex illis cognoscerent, se esse Messiam: sic Joannis 5. v. 39. ait: Scruta- mini Scripturas; quia vos putatis in ipsis

vitam eternam habere; & ille sunt, quae testimonium perhibent de me. Huc etiam facit dictum illud S. Augustini tract. 35, in Joannem sub finem: Previdens enim Dominus IESUS Christus, impios quodam fuituros, qui miraculis ejus calumniarentur, magicis artibus ea tribuendo, prophetas annuntiavit. Nunguid enim si magister, & magicis artibus fecit, ut coleretur & mortuus, magus erat, antequam natus?

243. Prima Cumæa de adventu Christi in temporum tranquillitate, sic canit Cum DEUS e celo regem demittit olympum,

Decem autem Sibylla fuerunt, ut communis perhibent, à patria sua cognominate, Cumæa, Cumana, Persica, Helle- spontiaca, Lybica, Samia, Delphica, Phrygia, Tiburina, Erythræa: quarum vaticinia plurima afferit S. Augustinus 1.15. de civitate DEI. & alii, Carmina autem carum hic refero ex Alphonsi Salmeronis Commentariis in Evangelia tom. 2. tract. 19. ubi expli- catur, quomodo genibus Verbum per Sibyllas illuxerit.

244. Prima Cumæa de adventu Christi in temporum tranquillitate, sic canit

Tum

Tum terra omniparens fruges mortalibus
agris
Reddet inestinas, frumenti, vini, olei,
que.

Dulcia tunis mellis diffundent pocula celle,
Et niveo latice erumpent lacte suaves.
Oppida plena bonis, & pinguis culta: rige-
bunt,
Net gladios metuet, nee bellis terra tumultus;

Verum pax terris florebit in omnibus alta.

Cumana de incarnatione sic scribit:

Tunc ad mortales veniet mortalibus ipsis
In terris finitis, natus Paxis omnipotens,

Corpo vestitus.

Perfita sic habet de Joanne præcursori.

Tunc quoque vox veniet quadam in deserta

locorum,

Nuntia, mortales miseris que clamet ad

omnes,

Ut rectos faciat calles, animisque repur-

gent

A vitiis, & aquis lostrerat corpora mundis.
Helleponica de Christi prædicatione ait.

Ille DEI legem complebit, non violabit.

Per similem formam referens: & cuncta do-

cibit.

Lybica de ejus miraculis.

Ille quidem morbis pressos sanabit, & omnes
Læsos, quorunque ei fident, casique videbantur
Incedere claudi, surdis audire licebit,
Insolitas mutis dabis efformare loquelas,
Expellet furias, opprimit morte refulgent,
Placabit fluctus, in desertis locorum,
Large paniibus quinis, & pice marino
Milia quinque virium sanabit, reliquaque,
Bissenos copinos implebat Virginis alma.

Santa de ingressu in Jerusalen.

Salve causa Sion, permultaque passa puerla,
Ipse tibi infenso rex in tuis intras asefo,
Erga omnes misis, tua quo tibi, quo juga

demat

Intoleranda nimis, qua fers service subacta.

Delphica de ejus passione.

Inpingent illi colaphos, & spuma scelestis

Israël labii, nec non & fellis amari

Apponenit esam, potumque immisis aceti.

Phrygia de portentis in morte ejus, &

sepultura.

Scindetur templi velum, mediunque dici

Nox tenebra tribus premet admirabilis

boris.

Et tridui somno peraget mirabile factum.

Tiburtina de Christi resurrectione,

& ascensione.

Sed postquam triduo lucem repetiverit, at-

que

Monstrari sumum mortalibus, atque do-

cendo

Cuncta illusirabit, celestia tecta subibit,

Nubibus invenctus.

Erythræa de judicio extremo hac canit.

Judicii in signum tellus sudore madefacta,

Et rex aeternus summo descendens olymbo,

Silicet ut carnem, mundumque ut judicet

omnem.

Unde DEUM fidi, dissidentesque videbunt,

Summum cum sanctis in facili fine sedentem.

Hæc sane clarissima sunt, quanquam illis temporibus, aut nemini, aut vix ulli intellexerat: sed postquam completa nunc sunt, ab omnibus facile capiuntur.

244. Quin ipse dæmon, Divina vi ad-
actus est, ad Christum confitendum; cum enim ut testatur Nicephorus 1. 1. c. 17. Suidas, & Cedrenus apud Spondanum in ap-
paratu ad annales n. 13.) Delphicum ora-
culum mutum redditum fuisse, tandem silentio caufam edixit Augusto illis verbis
notis:

Me puer Hebreus Divos DEUS ipse gubernans,

Cedere sede juber, triplexque redire sub or-
cum;

Aris ergo debine tacitis abscedito nostris.
qua de cauâ ajunt, Augustum extraxisse alta-
re cum inscriptione Ara primogeniti DEI:
crediturque huius locus in Capitoliō, ubi olim stetit templum Iovis Capitolini, & mo-
do est templum B. Virginis RR. PP. Franci-
scanorum, dictum Ara calli.

245. Accedit, quod non tantum pre-
dicta fuerit religio nostra, sed etiam pluri-
mis eius sequacibus collatum divinitus fue-
rit donum prophetia, seu notitia futurorum
contingentium, à libertate solis DEI, vel hominis pendenti, vel abstrusissimarum
cogitationum, & secretorum cordis, que
nec dæmoni patent; nam non tantum Christi
Domini prophetia plurima recentetur
ab Evangelistis (quorum auctoritatem de-
fendimus jam supra n. 227.) sed & aliorum
Sanctorum ubique infinite leguntur in eo-
rum rebus gelatis: quas, si omnes neges, po-
teris historis etiam aliis omnibus fidem
negare. Jam vero donum prophetæ, cum
a solo DEO conferri possit, certè signum
est religionis illi acceptæ, ut probavimus
n. 238. Sed neque veritabile est, DEUM per-
mititurum fuisse, ut eximi sui cultores (qui-
bus solis ut plurimum hoc donum con-
cedit) ignorante veram religionem, que
tamen summi necessaria erat ad eorum fa-
litem, dum interim tam multa alia, longe mi-
nus necessaria, eisdem revelavit.

ARTICULUS VI.

Ultima probatio conclusionis.

246. Rob. conclusio ultima. Nulla
ex omnibus aliis sectis, seu
religionibus in orbe est, quæ
vel à longe habeat tanta signa credibilitatis,
quam habeat religio Christianorum: ergo
ipsa ex omnibus aliis est evidenter credi-
bilis. Conseq. est innegabilis utique enim est
evidens, me prudentius credere illud, quod
pluribus signis, & motibus credibilitatis
est affectum, quam aliud longe paucioribus
signis vestitum. ant. autem prob. nulla est
alia religio, qua habeat auctorem tam di-
gnum, propagatores, & affectas tam virtu-
osos, & doctos, doctrinam tam puram, ho-
nestam, & sanctam, tamque mirabili mo-

do propagatam, tanto fuso sanguine contestatam, tantis miracula confirmatam, tot predicationibus prius denuntiatam, & tot prophetis illustrum: ergo, consq. est clara. ant. prob. comparando religionem Christianam cum Gentilismo, Philosophismo, Machometismo, & Judaismo, ad quas di- ximus n. 176. reduci omnes sectas extra Christianismum; de sectis autem Christianorum puta, Lutheranorum, Calvinistarum &c. comparative ad Catholicos dicemus inferius.

247. Itaque 1. quod spectat ad Gentilismum, auctores ejus (ut *Sapientia 13. 14. & 15.* habet) fuere homines omnino insipientes, qui ex lignis, vel metallis fecerunt imagines; & e. g. pater, ut dicitur *Sapientia 1. 4. v. 15.* dolens, citio mortuum esse suum filium, ejus imaginem fieri curavit arte sculptoria dein, quem cupiebat, & tamen habere non poterat vivum, colere cepit mortuum, & inter servos suos sacra constituit: vel vicissim filius patrem defunctum apotheosi donavit: & probabiliter primus Ninus patrem suum Nemrod (qui etiam dicitur Belus, aut Baal) inter Deos retulit, & sacra ei fieri voluit: atque adeo stulti hi faxa, & ligna, vel mortuus coluerunt, ut recte irridentur *cittatis Sapientiae locis.*

Pariter propagatores Idolatria fuere homines stulti: imo nemo ferme philosophorum paulo celebriorum plures Deos asseruit, & Seneca l. 4. de *beneficiis* 7. & 8. ait, unum tantum esse DEUM, qui pro varietate stiarum potentiarum, seu perfectionum, operum, & beneficiorum, que hominum facit, fortius diversa nomina, ut modò possis eum dicere Jovem, modò Tonantem, modò Liberum Patrem, modò Herculem, modò Mercurium. Scolditas autem doctrina ex eo sufficienter cogitari, quod providentia DEI voluerit religionem veram adeo esse occultam.

Dein, et si purus philosophismus nihil rationi naturali immediate difforme tradat, tamen in hoc errat, quod nihil supra rationem credendum admittat; cum tamen evidenter credibile sit, quod DEUS non tantum à voluntate, sed etiam ab intellectu tributum, & subjectionem exigat, quodque idem in se complectatur tantam perfectionem, quantum humana ratio non capiat: infuper, quod Christum, auctorem legis supernaturalis, non fecisset tot stupendis prodigis illustrum, si impostor fuisset: nec etiam tot miraculis, omni suspicione parentibus, voluissest falsitatem confirmare, tot predicationibus laudare, tanto fuso martyrum sanguine illustrare; unde etiam hanc sectam incomparabiliter supererat credibilitate Christiana religio.

Martyres autem idolatrae non habuerunt pro suis ritibus, sed Christianos tales fecerunt pro sua lega. Sed neque ulla vera miracula, aut ad propagationem, aut ad confirmationem idolatria, unquam sunt facta, ut constat ex dictis *an. 100.* & si quedam mira referuntur, ut quod Dii Penates Aenea de loco in locum migrarint: quod serpens Ascalapio comes adhaeserit, dum Romanum iret: non fuerunt vera miracula; quia non fuerunt opera supernaturalia; nam motus ille non supererat daemonum vires. Sed neque gentiles pro se afferre possunt prophetias illas veras, sed tantum ambigua, & fallacia daemonum oracula, aut rerum quidem hominibus occularum, sed non daemonum notitiam exuperantium, manifestationem.

248. Quod attinet ad Philosophismum,

auctores ejus, utrū fuerint sapientes, seu philosophi, tamen ii ut plurimam religionem non elucidarunt, sed potius ethicam quendam suis tradiderunt, aut profanas scientias: & siquies etiam de religione tractarunt, id longe imperfectius fecerunt, quam nostra fidei Patres, atque doctores Ecclesiae. Sed nec illorum philosophorum virtus potest conferri cum ea, que in Christianis inventa est, iis maximè, qui inter Sanctos relati sunt: imo quos philosophos ipsi valde dilaudant, ali magnorum criminum reos faciunt, ut videre est ex ipsis gentilibus auctoribus apud Cornelium in 1. c. epist. ad Rom. v. 26.

Quod autem attinet ad eorum doctrinam, non scitur, ab ullo purum philosophismum esse traditum: sed communissime craſos errores immiscerunt, ut videre est apud Tannerum tom. 3. disp. 1. q. 24. 74. & Cornelium alapide in 1. c. ep. ad Rom. v. 26. De solo forte Confucio, Chinensi philosopho, dubitari aliquo modo potest, an non praे aliis puriorum philosophismum tradiditer: tamen ne ipse est purus: adeoque certò non potest dici, & vix probabiliter, quod unquam fuerit purus philosophinus in mundo: & si etiam fuit, tantum fuit ad sumum apud unum, & alterum: non potest autem prudenter cogitari, quod providentia DEI voluerit religionem veram adeo esse occultam.

249. Jam Machometismus habet auctorem, hominem omnino indoctum, sparsissimum, & impostorem insignem (ut ostendit clarus P. Thyrinus in *sua manuditione* p. 2. l. 1. c. 2. §. 2.) nempe Machometem, qui non erubuit sine prophetia inferre, quod a DEO accepit potentiam, libidine quadranginta alios superandi: qui habuit quindecim uxores, & præterea duas concubinas: cuius operatio potissima fuit homines interficere, aliena diripere, adulteria, & incestus admittere. Ejus secta propagatores fuere cruenti milites, qui gladiis, non argumentis, sectam eam propagarunt. Miraculum nullum fecisse legitur ulli Machometani, nisi illud ridiculum, de quo n. 91. Prophetias, si quas Machomet finxit, non fuere verae, & illa falsissima, qui fer-

tur

71
tur prædictisse, se a mortuis resurrecturum. Martyres autem habent Machometani non alios, quam milites, quos in bello occisi, tanquam martyres colunt, etiam prius celestissime vixerint, nec pro religione, sed tantum in, & pro Sultanis obsequis crederint.

Vel maximè autem cedit puritati religionis Christiana turpissima fane doctrina Machometanorum, lumini rationis prorsus disformis, in Alcorano contenta; nam primum dicit, quemvis in sua religione posse salvare, si ei convenienter vivat: hoc autem est dicere, DEUM etiam superstitionem & idolatriam remunerari, & quamcunque infidelitatem. Secundum dicit, DEUM, & Angelos, orare pro Machometo. Tertiù permittit sectatoribus suis, non tantum fornicationes, sed etiam vitia carnis contra naturam: imo in spuriis his felicitatem hominis constituit, & hanc eis beatitudinem post mortem promittit: quod adeo absurdum fuit visa Avicenna philosopho, qui Machometismum a parentibus haeret, ut eum postea deseruerit tanquam lumini naturae contrarium. Addit, quod, ut P. Thyrinus scribit, Machometani nullum medium salutis habent, nec orationem veram, qua aliquid a DEO petant; cum eorum oratio tantum sit quædam professio fidei.

Ulterius plura manifeste fabulosi continent Alcoranus eorum, e. g. sole, & lunam fuisse pars splendoris, led hanc, asperitu alarum S. Gabrielis lebam, jubar sum magna ex parte perdidisse: item solem singulis noctibus se lavare, ut purior die altero surget: coelum factum ex fumo, fumum ex mari vapore, mare autem profluere ex monte, quem Angelus manus teneat, tam alatum, ut colum fuscet &c. Quibus nugis potestne aliquid absurdius fingi? Hinc iam necesse fuit, ut Machomet omnem de fide disceptationem suis interdicteret, & sectam suam tantum armis defendi, ac dilatari vellet, ne scilicet tam craſa, & palpabiles incepit statim reprehenderentur. Quis jam sapiens aquare auctis Machometismum cum Christiana doctrina sincerissima puritate?

250. Tandem, et si Judæi olim veram fidem habuerint, & auctorem legis suæ DEUM, ac predicatorum ejus Moysem, virum sanctissimum: et si habuerint prodigia maxima, & prophetias verissimas, que in antiquo testamento verissime referuntur: atamen ex iis miraculis, & prophetiis manifestis fuit ipsi Judeis, quod venturus esset olim Messias, qui legem novam conderet: & has prophetias esse implatas, constat ex dictis *an. 239.* unde ex his ipsis cognoscitur falsitas modernæ doctrine Judaicae. Addit, quod jam à tempore Christi Domini, per mille septingentos, & amplius annos, miraculum nullum affere queant.

Addit, quod eorum doctrinæ moderne, secundum quod a Christiana discrepat, nullatenus auctor sit DEUS, nec Moyse, sed Rabbini quidam, qui absurdissima quoque

72.

ARTICULUS VII.

An Religionis Christiana sit præ omnibus aliis credenda.

251. Dico. Religionis Christiana est præ omnibus aliis evidenter credenda: seu evidens est ob-

ligatio hanc præ aliis amplectendi: que à quibusdam vocatur *evidens credititas.* Prob. haec conclusio. Evidens est, debere nos prudenter agere, & non imprudenter, adeoque etiam prudenter credere, seu aliquam religionem amplecti: ergo evidens est, nos debere præ aliis amplecti religionem Christianam. ant. est lumine naturæ notum. conf. prob. ex eo, quod haec sola præ omnibus aliis sit prudenter creditibilis, prout factis jam est demonstratum articulis præcedentibus. Nec dicas, posse aliquem prudenter suspendere suum judicium, & nullam religionem amplecti; contraria enim est primo. Qui sic ageret, quasi atheum se generet, & omnium hominum indignationem incurret: certè est contra omnem sensum communem hominum, quod homo possit vivere prudenter, absque omni religione.

252. Contra est 2. Non potest prudenter dubitari; aliquam religionem veram esse in mundo, ut sufficiens ostensum est à n. 218. hanc autem evidenter DEUS non ortosè in mundo instituit: ergo est evidens, cum velle, ut illam quisque amplectatur. Contra est 3. Religio Christiana est evidenter credibilis, ut est ostensum: ergo est evidenter credibilis, quod dicitur in Sacra Scriptura, quam religio Christiana ut Divinam proponit: sed in hac dicunt, Christum, & DEUM velle, ac precipere, ut religionem Christianam amplectatur, & credamus; nam *Joan. 15. v. 22.* dicit Christus: *Si non venissem, & locutus fuisset eis, peccatum non haberent: nunc autem exortationem non habent de peccato suo.* Item *Marci ultimo. v. 16.* Qui vero non credidit, condemnabitur: ergo est evidenter credibilis, & prudenter indubitable, ac innegabile, dari preceptum credendi: sed quando est prudenter innegabile, & indubitable, dari aliquod preceptum, datum obligatio id implendi, ut patet: ergo. Alia argumenta Theologica, vel SS. Patrum testimonia, omitto: quia hoc solum, quod modo attulimus, quemlibet intellectum, non omnino pervicacem, convincit, & maximam etiam vim habet contra infideles, contra quos hic possimmo agimus.

253. Ob. 1. Doctrina Christianorum docet multa contra rationem naturalem: ergo non est ita pura, ut eius puritas sit motivum credendi. ant. prob. docet. D: U: M: unum esse identificatum cum tribus: docet, DEUM immortalem esse mortuum, impassibilem fuisse passum, & crucifixum: haec sunt contra rationem naturalem: ergo. Confirm. Ut religio Christiana est evidenter credibilis, deberet evidenter ostendi, nihil esse in illa contra rationem: atqui non est evidenter ostenditur: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. mi. Plura quidem, quae docet religio Christianorum, sunt supra rationem, naturalem, non vera contra eam: at ea fuisse explicare, non est hujus loci. Dico breviter. DEUS unus non identificatur cum tribus Diis, sed cum tribus Personis: illud autem principium: *Quocunque sunt eadem unito, sunt eadem inter se:* cum tantum sit luminis creati, non si extendit ad essentiam increatam. Dein DEUS passus, aut mortuus non est secundum naturam Divinam, immortalem, & impassibilem: sed secundum humanam, mortalem, & passibilem.

Ad confir. neg. ma. Sufficit, si ostendatur, non esse evidens, quod religio Christiana tradat aliquid contra rationem: vel si argumentis adverbariorum detur foliatio talis, ut appareat, ea non esse evidencia; tunc enim ex aliis principiis potest fieri evidenter credibile id, quod ex quibusdam argumentis, apparet tantum probabilibus, videtur non esse verum, vel etiam contra rationem; nam motiva credibilitatis utique tanta sunt, ut praveleant rationibus non evidentiis, sed tantum, & quidem duntaxat apparet, probabilibus;

nisi velis dicere, per haec ipsa motiva evidenter, mediate saltem, vel per evidentiam credibilitatis, ostendi, nihil posse in religione Christiana esse contra rationem: quod tamen nihil est aliud, quam reddi evidenter credibile, nihil in ea esse contra naturalem rationem.

254. Ob. 2. Argumentum de propagatione religionis Christiana etiam probat, secundum Machometis esse veram: ergo probat nimium, adeoque nihil. prob. ant. discurrunt similiter, ut nos discurrimus de religione Christiana. Vel Machometismus, qui valde late in orbe patet, est propagatus per miracula, vel sine illis: si per illa, est religio vera: si sine illis, hoc ipsum est magnum miraculum, adeoque ipsa secta rursum est vera: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. dico, propagatum est Machometismus sine ullis miraculis, nec tamen hoc fuisse miraculum; primò enim docti cum vix amplexi sunt, sed rudes tantum: secundum propagatus est maxime armis, & vi bellicosa: tertio, sicut non est miraculum, si laps sponte decidat, at vero si sponte in altum tendat: ita non est miraculum, homines, ad via carnis pronifissimos, eam sectam amplecti, quae in iis se voluntari licentiam dat, quas est Machometismus: at vero est miraculum, si homines eam religionem amplectantur sponte, qua appetitum summè contraria est, qualis est religio Christianorum. Sed neque tot posita futre obstacula propagationi sectae Machometanae, quo posita fuerunt religioni Christiana, à tor imperatoribus, & regibus.

255. Ob. 3. S. Augustinus *l. de unitate Ecclesiæ c. 19.* postquam doculset, non esse credendum miraculis Donatistarum, adit: *Quocunque ita in Catholicæ Ecclesiæ sunt, ideo sunt approbatae; quia in Catholicæ sunt: non ideo ipsa manifestatur Catholicæ; quia hoc in ea sunt:* ergo ex miraculis nihil probatur. Resp. neg. conf. S. Augustinus ibi agit contra Donatistas, qui jactabant sua miracula, quæ erant, ut ipsi docebant, possimum visiones ipsi factæ: econtra contemnebant miracula Ecclesiæ Catholicæ: & hinc S. Augustinus quasi transmittit, Ecclesiæ non probari ex miraculis: & independenter ab his probat veritatem Ecclesiæ ex Scripturis, quas Donatistæ admittebant: & sic necessariò debet explicari S. Augustinus, ne sibi aperte contradicat: alibi enim contra Manichæos, negantes Sacras Scripturas, & admittentes miracula, exp̄s̄ docet, probari miraculæ veritatem Ecclesiæ; sic enim *contra epis̄olam Manichei, quam vocant, fundamenti, c. 4* ait: *Multa sunt alia, que in ejus Ecclesiæ Catholicæ gremio me justissime teneant: tenet consensio populum atque gentium: tenet autoritas miraculæ inscripta &c. & l. 10. de civitate DEI c. 18.* multis agit contra negantes miracula. Ejus verba vide n. 256.

Vide etiam Bellarminum tom. 2. controver. I. l. 4. de notis Ecclesiæ c. 14. ubi in-

super

super bene advertit, quod miracula Ecclesiæ nondum creditam reddant evidenter credibilem: at verò Ecclesia jam credita reddat per suam declarationem miracula omnino certa; nam facta tot prodigia, & ita contestata, ut quis prudenter suspicari neutruam posset, ea esse fidelia: & tam mirabilia, ut dubitari non posset, ea à sola virtute Divina fieri posse: & insuper facta in confirmationem doctrine Catholice Ecclesiæ, reddunt hanc nondum creditam, evidenter credibilem & credendam. Quando autem Ecclesia credita est, simul credita est omnis eius declaratio, & definitio tanquam verisima (ita enim sequela aperte deducitur) ergo, si deinde Ecclesia aliqua miracula, e. g. in ordine ad canonizationem aliecuus Sancti, definit, esse verè talia, ea reddit omnino certa: & hoc fini ullo circulo vitiofo: sicut fine tali circulo demonstratur effectus ex causa, & causa ex effectu: quia est duplex genus demonstrationis, nec ad unum supponit alterum: & sic etiam ad credibilitatem Ecclesiæ non supponuntur miracula certa certitudine fidei, sed tantum evidenter credibilia & credenda &c. ut expediri facili patebit.

256. Ob. 4. Si religio Christiana est evidenter credibilis, nec Judei, nec Gentiles dissentient (nam veritatem evidenter intellectus necessariò amplectitur) argui diligunt: ergo. Confirm. Etiam simplicibus, & rudibus, deberet innotescere ista evidencia: atqui hoc non sit: ergo. Resp. neg. ma. Multa sunt evidencia Mathematicis, quæ imperiti negant; quæ rationes, vel non considerant, vel non intelligunt: ita etiam quibusdam infidelibus Christiana religio nondum est evidenter credibilis; quia quibusdam rationes, evidenter credibilitatem fridentes, nondum sunt sufficienter propofitæ. Alii quidem ea propofitæ sunt, illaque intelligere poscent, si vellent: at eas considerare nolunt. Alii, quamvis sit ipsi evidens obligatio credendi, tamen huic nolunt satisfacere: sicut nec alia precepta adimplent, quamvis ipsi sit indubitabilis obligatio.

Accedit, quod evidens credibilitas, & credentias, excludat quidem imprudens etiam dubium de ipsa obligatione credendi; unde qui rationes nostras ritè considerant, obligationem dari non dissentunt: at evidencia de obligatione firmissime credendi, non excludit imprudens dubium de ipsa re; cum quis possit imprudenter dubitare, an verum sit, quod proponitur à evidenter credendum: sicut potest quis dubitare, an bonum sit, quod proponitur faciendum, per evidens præceptum. Hinc infideles, præterim quando intellectum à motivis credibilitatis, quantum possunt, avertunt, & convertunt ad rationes falsas, vel quibus apparet fraudetur, religionem Catholicam esse falsam, maximè circa mysteria particularia difficultiora, possunt à nobis dissentire, & actu diligunt: Ad confirm. dist. ma. etiam rufibus deberet innotescere ista evidencia, nis-

p. P. Ant. May. Theol. Tom. I.

hujus defectus aliunde suppleretur. conc. ma. fecus. neg. ma. & om. interim mi. neg. conf. An autem rudes hanc evidentiam habeant, vel quomodo aliquando suppleatur, dicemus inferius à n. 493.

257. Ob. 5. Vel religio Christiana dicitur evidenter credibilis, & credenda fide Divina, vel fide humana: neutrum potest dici: ergo. prob. mi. non potest dici evidenter credibilis fide humana; quia hic non queritur, an religioni nostra possimus, aut debeamus affectu actu fidei humanae; hic enim non sufficeret ad salutem: neque potest dici evidenter credibilis fide Divina; quia actus fidei Divina est supernaturalis: atqui non est evidens, esse possibilem actum aliquem supernaturalem, ut suppono ex communissima Theologorum: ergo neque est evidens, quod possit credi religio nostra fide Divina. Confirm. Non est evidens, quod derur aliqua vera religio supernaturalis in mundo: ergo nulla est evidenter credibilis fide supernaturali.

Resp. conc. ma. neg. mi. & dico, esse credibilem fide Divina. Non tamen per hoc volo dicere, quod evidens sit, me hic, & nunc posse actualiter elicere actum supernaturalem fidei; hoc enim, ut rectè objicetur, non est evidens ex naturali ratione: sed tantum volo dicere, quod sit evidens, me hic, & nunc posse prudenter, & debere etiam conari, ad eliciendum supernaturalem actum fidei Divina: quod, cum per se supernaturale non sit, naturaliter etiam evidens esse potest. Item, non quidem est evidens, esse possibilem actum supernaturalem fidei, sed tamen est evidenter credibile, quod talis actus sit possibilis: quale autem sit differunt inter esse absolute evidens, & evidenter credibile, infra dicemus, n. 482. Addo, quod, licet antecedenter ad fidem non sit evidens, quod possibilis sit actus supernaturalis fidei, aut elici debeat, tamen hoc sit per ipsam fidem certissimum, licet non cum evidencia, sed cum obscuritate fidei propriæ.

Ad confirm. om. ant. neg. conf. Licet non sit evidens, dari defacto aliquam religionem veram supernaturalem, tamen id potest esse evidenter credibile; est enim inter haec duo magnum discrimen, de quo, ut jam dictum agemus n. 482. Dixi om. ant. nam quidem non est evidens determinate, dari in mundo aliquam religionem veram supernaturalem: sed tamen est evidens indeterminate, sive est evidens, dari aliquam religionem veram. Sive deinde ea sit naturalis, sive supernaturalis; haec enim veritas disjunctiva evidens ex nulla ratione repugnat; quia ex nullo capite repugnat, aliquid supernaturale tantum sub disjunctione esse evidenter affirmabile: & sicut hanc veritatem disjunctivam efficaciter probant rationes à n. 220. allata, inter quas etiam est illa; quod alias DEI providentia erga homines est manca.

Nec dicas, DEUM sufficienter homini providere, si ei proficiat de mediis naturalibus; nam respondeatur, DEUM quidem sufficienter proficere homini per media na-

tura-